

**Roman Baron**

(Akademie věd ČR, Česká republika)

## Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego

Współpraca polskich i czeskich dydaktyków historii ma już całkiem długą tradycję, do której należy również wymiana myśli naukowej oraz koordynacja działań w odniesieniu do zawartości podręczników historii w obu krajach. W tym wypadku chodziło naturalnie przede wszystkim o ustalanie zakresu przekazywanej uczniom wiedzy na temat sąsiedniego kraju i narodu, jak również dokonywania ocen i formułowania wniosków.

### Polsko-Czechosłowacka Komisja Podręcznikowa

Pierwszą próbę nawiązania formalnej i długookresowej współpracy dotyczącej wspomnianych zagadnień stanowiło powołanie do życia międzyrządowej Polsko-Czechosłowackiej Komisji Podręcznikowej, co nastąpiło w latach sześćdziesiątych XX w. Nadzór i opiekę nad Komisją sprawowały resorty oświaty Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. Wiele wskazuje na to, że w odróżnieniu np. od Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej (powstałej w 1972 r.) działalność tego gremium ograniczała się właściwie tylko do odbywania formalnych posiedzeń, które nie przynosiły żadnych wymiernych wyników<sup>1</sup>. Częściowo zdaje się o tym świadczyć również fakt, że Blažena Gracová – czołowa przedstawicielka czeskich historyków zajmujących się problematyką zawartości podręczników szkolnych – w swym przeglądzie badań na temat Polski i Polaków w czeskich podręcznikach historii i nauki o społeczeństwie (od lat sześćdziesiątych do osiemdziesiątych XX w.) nawet słowem

---

<sup>1</sup> Rozmowa z dr. Ryszardem Gładkiewiczem, przewodniczącym Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego, posiedzenie Komitetu Organizacyjnego I Kongresu Polonoznawstwa Czeskiego, Uniwersytet Techniczny w Libercu, 10 IV 2018; [www.up.krakow.pl/universytet/kalendarz-wydarzen/43-konferencja-naukowa-rok-1918-w-polskiej-i-czeskiej-narracji-historycznej-i-literackiej-mitologia-i-symbolika-a-prawda-historyczna](http://www.up.krakow.pl/universytet/kalendarz-wydarzen/43-konferencja-naukowa-rok-1918-w-polskiej-i-czeskiej-narracji-historycznej-i-literackiej-mitologia-i-symbolika-a-prawda-historyczna), dostęp: 18 IV 2018.

nie wspomina o Polsko-Czechosłowackiej Komisji Podręcznikowej<sup>2</sup>. Co ciekawe, do zaniku tej Komisji pod względem prawnym nigdy nie doszło.

## Grupa robocza Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych

Tym bardziej więc prawdziwą cezurę oznaczało powstanie grupy roboczej ds. podręczników historii (drugą grupą roboczą była tzw. komisja kłodzka, tzn. do badań dziejów Ziemi Kłodzkiej) w ramach działającej od 1993 r. Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych przy Ministerstwie Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwie Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej Republiki Czeskiej. Inicjatywa w sprawie powołania do życia grupy podręcznikowej wyszła ze strony polskiej, natomiast czeskie ministerstwo miało początkowo nawet poważne zastrzeżenia dotyczące jej ukierunkowania i kompetencji. Do najważniejszych osiągnięć niespełna dziesięcioletniej działalności tego zespołu należało zorganizowanie kilku seminariów naukowych oraz wydanie publikacji autorskich oraz pod redakcją Gracovej, która nieprzerwanie pełniła funkcję przewodniczącej. Niestety wyniki prac zespołu nie znajdowały należnego im zainteresowania ze strony czeskiego ministerstwa oświaty, a zatem nie miały również istotnego wpływu na powstawanie nowych czeskich podręczników do nauczania historii i zawartych w nich treści na temat czesko-polskich stosunków oraz historii Polski<sup>3</sup>.

Nieco inny obraz działań i składu personalnego grupy podręcznikowej wyłania się ze sprawozdania Gracovej. Jej zdaniem, a była przecież naocznym świadkiem i w dużym stopniu również *spiritus movens* opisywanych przez siebie wydarzeń, do powstania tego zespołu przyczynili się przede wszystkim obaj ówczesni przewodniczący Komisji, czyli historycy Milan Myška z Uniwersytetu Ostrawskiego oraz Michał Pułaski z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Formalne początki należy wiązać z III plenarnym posiedzeniem Komisji, które miało miejsce w Częstochowie w 1995 r. Na kolejnym plenarnym posiedzeniu w Trutnowie powołano przewodniczących, którymi zostali Andrzej Essen z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie oraz Gracová z Uniwersytetu Ostrawskiego. Na seminarium w Cieszynie tego samego 1996 r. przyjęto zasady prac i ustanowiono harmonogram. Główne

<sup>2</sup> Blažena Gracová, „Polsko a Poláci v českých učebnicích dějepisu a občanské nauky”, w *Česká polonistika a polská bohemistika. Polonistické studie v České republice a bohemistické studie v Polské republice v posledních třiceti letech. Historické a filologické obory/Polskie badania bohemistyczne i czeskie badania polonistyczne w ostatnim trzydziestoleciu. Nauki historyczne i filologiczne*, red. Ryszard Gładkiewicz i Milan Myška (Praha: Univerzita Karlova, 1995), 91–128.

<sup>3</sup> Eduard Maur, „Zpráva o činnosti Stále společné česko-polské komise humanitních věd za léta 1993–2003”, w *Kolokvium k 80. výročí polonistiky na Univerzitě Karlově v Praze*, red. Renata Dybalska i Aleksandra Pająk (Praha: Univerzita Karlova, 2005), 35–40.

zadanie upatrywano w badaniu podręczników zarówno własnych, jak i sąsiedniego państwa pod kątem wzajemnego obrazu, ścisłości przekazywanych faktów i wiedzy w celu późniejszego zapobiegania tworzeniu tą drogą narodowych heterostereotypów. Odpowiednich prac badawczych podjęli się ze strony polskiej historyk oświaty o dużym dorobku naukowym Grażyna Pańko z Uniwersytetu Wrocławskiego, która zajęła się podręcznikami czeskimi, oraz przedstawiciele młodszego wtedy pokolenia badaczy w osobach Józefa Brynkusa i Lucyny Kudły z WSP (niedługo potem Akademii Pedagogicznej) w Krakowie, którzy wzięli na warsztat podręczniki polskie. Ze strony czeskiej całość prac prowadziła Gracová<sup>4</sup>.

Dzięki uzyskanym przez Gracová środkom finansowym z Grantovej Agenty Republiky Czeskiej (GAČR, odpowiednik polskiego Narodowego Centrum Nauki) na prowadzenie szczegółowych badań, udało się w krótkim czasie wydać szereg cennych opracowań książkowych (również z udziałem polskich autorów Brynkusa i Pańko). O jakie zagadnienia badawcze chodziło tutaj w pierwszej kolejności? Wychodząc z założenia, że przez nauczanie historii młodzież szkół podstawowych i średnich (współ)kształtuje własny obraz oraz stereotyp innych państw i narodów, postanowiono pochylić się nad tym właśnie zagadnieniem, i to zarówno pod względem teoretycznym, jak i empirycznym<sup>5</sup>. Warto dodać, że w tym samym okresie Stała Wspólna Polsko-Czeska Komisji Nauk Humanistycznych jedno ze swych posiedzeń poświęciła również sprawom wzajemnego postrzegania czeskiej i polskiej młodzieży. W tomie z tego seminarium znalazły się teksty czeskich i polskich dydaktyków historii, historyków i filologów: Brynkusa (Kraków), Vratislava Čapeka (Praga), Jiřego Damborskiego (Ołomuniec – Ostrawa – Opole), Gracovej (Ostrawa), Doroty Jędruszek (?) i Jaroslava Valenty (Praga)<sup>6</sup>.

Grupa robocza ds. podręczników przestała istnieć wraz z likwidacją jednostki nadrzędnej, czyli Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych przy odpowiednich ministerstwach obu państw. Doszło do tego w wyniku działania (lub też zaniechania działań) ówczesnych władz polskich, które nie włączyły do tekstu nowej polsko-czeskiej umowy kulturalnej (uzyskała moc prawną 12 kwietnia 2006 r.) informacji o dalszym istnieniu Komisji. Zaledwie półtora

<sup>4</sup> Gracová, „Zpráva o činnosti pracovní skupiny pro analýzu učebnic Stálé společné česko-polské komise humanitních věd při MŠMT České republiky a MEN Polské republiky”, w *Česká polonistika a polská bohemistika na přelomu století/Czeska polonistika i polska bohemistika na przełomie stuleci*, red. Mečislav Borák i Ryszard Gładkiewicz (Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009), 291–292.

<sup>5</sup> Gracová, *Obraz Čechů, Poláků a jejich minulosti u studující mládeže* (Ostrava: Ostravská univerzita, 1998); *Školní výuka dějepisu a překonávání stereotypních obrazů sousedních národů*, t. 1–2, red. Gracová, Richard Psík (Ostrava: Ostravská univerzita, 1999); Gracová, *Vědomosti a postoje české a polské studující mládeže* (Ostrava: Ostravská univerzita, 2004).

<sup>6</sup> *Česká a polská mládež o sobě (ve světle českých a polských historických a sociologických výzkumů)/Młodzież czeska i polska o sobie (w świetle czeskich i polskich badań historycznych i socjologicznych)*, red. Milan Myška i Wojciech Świątkiewicz (Ostrava: Ostravská univerzita, 1998).

miesiąca później – decyzją rektora Uniwersytetu Wrocławskiego – przestało istnieć Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych przy UW, które pełniło także funkcję siedziby polskiej części Komisji<sup>7</sup>. Oba te wydarzenia znacząco utrudniły dalszą współpracę czeskich i polskich historyków (zwłaszcza zajmujących się dziejami XX w.), w tej liczbie również dydaktyków historii.

## Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe

W tej sytuacji grono badaczy – składające się zarówno z byłych już członków międzyresortowej Komisji, jak też z wielu innych osób (nieraz przy tym czołowych osobistości w poszczególnych dziedzinach) zainteresowanych rozwijaniem polsko-czeskiej i czesko-polskiej współpracy naukowej – postanowiło nie liczyć dalej na pomoc ze strony polityków. Już jesienią 2006 r. odbyło się na polsko-czeskim pograniczu w Polanicy-Zdroju zebranie założycielskie Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego z siedzibą we Wrocławiu (działającego na zasadzie organizacji pożytku publicznego). Lista inicjatorów zawiera ponad 50 nazwisk, które na ogół są kojarzone z długoletnią działalnością na rzecz polsko-czeskich kontaktów naukowych i społeczno-kulturalnych. Warto nadmienić, że przewodniczącym Towarzystwa został wybrany Jacek Baluch – wybitny polski bohemista z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, w latach 1990–1995 ambasador RP w Pradze. Jego zastępcami, tzn. wiceprzewodniczącymi, zostali Zdeněk Jirásek – czeski historyk, długoletni rektor Uniwersytetu Śląskiego w Opawie – oraz były dyrektor Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych UW, Ryszard Gładkiewicz. Natomiast funkcję sekretarza naukowego pełnił Zenon Jasiński – historyk oświaty i pedagog, ówczesny dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Opolskiego. Obowiązki sekretarza i czeskiego koordynatora objął niżej podpisany, będący wówczas pracownikiem filii Instytutu Historii Czeskiej Akademii Nauk w Brnie<sup>8</sup>.

Co prawda od początku istnienia Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego niektórzy członkowie Zarządu oraz uczestnicy Walnych Zgromadzeń – organizowanych jak w Polsce, tak i Republice Czeskiej (Wrocław 2007, Cieszyn 2008, Opawa 2009, Pardubice 2010, Ołomuniec 2011, Opole–Turawa 2012) – wysuwali co pewien czas słuszny skądinąd postulat utworzenia odrębnej komisji podręcznikowej, jednak z przyczyn obiektywnych stosunkowo długo nie udawało się wyjść poza wstępne rozmowy i rozważania. Dopiero w maju 2013 r. towarzysząca Walnemu Zgromadzeniu PCzTN międzynarodowa konferencja w Ostrawie podjęła

<sup>7</sup> Roman Baron, „Klio między Wisłą i Wełtawą. Z dziejów współdziałania polskich i czeskich historyków na początku XXI wieku”, w *Wybrane problemy czesko-polskiej współpracy kulturalnej, naukowej i gospodarczej*, red. Zenon Jasiński, Bohdan Cimała (Opole: Uniwersytet Opolski, 2009), 46–47.

<sup>8</sup> Jadwiga Dunaj, *Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe/Polsko-česká vědecká společnost/Polish-Czech Scientific Society. Informatorium* (Wrocław: Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe, 2015), 1–7.

temat badawczy „Wzajemny obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych”, który siłą rzeczy przyciągnął odpowiednich specjalistów z obu krajów. Bezpośrednio centralnego zagadnienia obrad – przebiegających pod patronatem Uniwersytetu Ostrawskiego, PCzTN, Konsulatu Generalnego RP w Ostrawie oraz Kongresu Polaków w Republice Czeskiej – dotyczyły referaty Adama Suchońskiego (Opole), Agnieszki Chłosty-Sikorskiej (Kraków), Gracovej, Denisy Labischovej i Martina Tomáška (wszyscy troje z Ostrawy), Jaroslava Vaculíka (Brno), Barbary Grabowskiej (Katowice – Cieszyn), Antonína Staněka (Ołomuniec), wspólne wystąpienia Kordiana Gawlika i Zbigniewa Wolaka (Opole) oraz miejscowych studentów Lukáša Chřibeka, Michala Gilla i Lenki Kuthanovej (Ostrawa), czy – *last but not least* – Zdeňka Beneša (Praga)<sup>9</sup>.

Nie mniej ważna od wyżej wymienionych była obecność na tej dwudniowej konferencji (mimo że bez referatu) Danuty Konieczki-Śliwińskiej z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Albowiem w tej właśnie przedstawicielce średniego pokolenia poznańskich historyków Zarząd PCzTN dostrzegł właściwą czy wręcz idealną kandydatkę do objęcia funkcji polskiej współprzewodniczącej nowo powstającej komisji podręcznikowej. Temu zagadnieniu poświęcono też od razu (wieczorem 24 maja 2013 r.) spotkanie robocze wszystkich zainteresowanych osób w gościnnych progach Uniwersytetu Ostrawskiego. W dyskusji wzięli udział m.in. Tadeusz Siwek, Józef Szymeczek (oba z Ostrawy), Beneš i Konieczka-Śliwińska. Następnego dnia podczas Walnego Zgromadzenia PCzTN w Ostrawie powołano do życia Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych<sup>10</sup>.

## Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych

Niespełna rok po wspomnianej ostrawskiej konferencji odbyło się w Poznaniu pierwsze posiedzenie Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników Szkolnych przy Polsko-Czeskim Towarzystwie Naukowym (14–15 kwietnia 2014 r.). Oprócz gospodarza, którym był dyrektor Instytutu Historii UAM Józef Dobosz, wiceprzewodniczącego Towarzystwa Gładkiewicza i obu współprzewodniczących Zespołu – Konieczki-Śliwińskiej i Gracovej – udział wzięli Beneš (Praga), Brynkus (Kraków), Marta Kmeť (dyrektor Centrum Pedagogicznego dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie), Małgorzata Machałek (Szczecin), Siwek (wówczas przewodniczący Czeskiego Towarzystwa Geograficznego) oraz

<sup>9</sup> Gracová, Denisa Labishová, Józef Szymeczek, *Vzájemný obraz souseda v polských a českých školních učebnicích* (Ostrava: Ostravská univerzita, 2014). Por. <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/cesko-polske-aktivity-pantu-na-konferenci-vzajemny-obraz-sousedu/>, dostęp: 19 IV 2018.

<sup>10</sup> Danuta Konieczka-Śliwińska, „Międzynarodowa konferencja naukowa »Wzajemny obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych«, Ostrawa, 24–25 maja 2013 roku”, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (2013): 179, 181.

Tomášek (Ostrawa). Uczestnicy inauguracyjnego posiedzenia zostali też przyjęci przez dziekana Kazimierza Ilskiego oraz prorektora UAM Zbigniewa Pilarczyka<sup>11</sup>.

W części merytorycznej spotkania wysłuchano trzech wystąpień: Gładkiewicz zapoznał obecnych z dziejami polsko-czeskich/czechosłowackich komisji podręcznikowych, Gracová przedstawiła syntetyczny ogląd na temat problematyki polskiej w czeskich podręcznikach, zaś lustrzany obraz do tego ostatniego zagadnienia nakreśliła Konieczka-Śliwińska. Oprócz wymienionych uczestników dwudniowych obrad zainteresowanie włączeniem się do prac Zespołu wyraziły Pańko oraz Lenka Németh Vítová – czeska literaturoznawczyni, która związała swój dalszy rozwój naukowy z UAM w Poznaniu. W przyjętym planie działania sprecyzowano zakres zamierzonej analizy podręcznikowej, która miała dotyczyć nie tylko podręczników historii, ale też literatury, języka, wiedzy o społeczeństwie, geografii czy edukacji regionalnej. Ważne było nadto naszym zdaniem przekonanie o potrzebie identyfikowania brakujących w podręcznikach treści o tym co łączy oba narody i państwa. Zaplanowano od razu kolejne posiedzenie w Trzebiezowie koło Łądka Zdroju (9–10 października 2014 r.)<sup>12</sup>.

Podczas tego posiedzenia tematem dyskusji były zwłaszcza systemy edukacyjne i podstawy programowe w Polsce i Czechach, ale także koncepcje edukacji regionalnej i formy wprowadzania ich w życie. Warto przy tym zauważyć, że zarówno przedstawiciele Zespołu (w osobach Konieczki-Śliwińskiej i Gracovej), jak też Zarządu PCzTN (w osobie wiceprzewodniczącego Gładkiewicza i również niezwykle aktywnej Jadwigi Dunaj) wykazali się bardzo wysokim stopniem sprawności organizacyjnej i dyplomacji naukowej; świadczy o tym dobitnie chociażby fakt, że patronat nad pracami Zespołu objęli już wtedy Rektory Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Ostrawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego oraz przedstawiciele tak ważnych w tym kontekście instytucji państwowych jak Ministerstwo Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej Republiki Czeskiej czy Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Pradze. Przy takim wsparciu łatwiej zrozumieć, że w 2015 r. odbyły się aż trzy posiedzenia Zespołu – w Polanicy Zdroju, Hradcu Králové i w Pradze), na których można już było np. przedstawić wyniki konferencji ostrawskiej w postaci tomu referatów *Vzájemný obraz souseda v polských a českých školních učebnicích* [Wzajemny obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach]<sup>13</sup>.

<sup>11</sup> Danuta Konieczka-Śliwińska, „Posiedzenie Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników szkolnych, Poznań, 14–15 kwietnia 2014 roku”, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (2014): 244–246; Roman Baron *et al.*, *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej* (Praga: Historický ústav, 2016), XXXV–XXXVI.

<sup>12</sup> Konieczka-Śliwińska, „Posiedzenie Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników szkolnych”, 245–246.

<sup>13</sup> Konieczka-Śliwińska, Gracová, „Polskie i czeskie badania nad wzajemnym obrazem sąsiada w podręcznikach szkolnych. Polsko-czeskie komisje podręcznikowe”, w *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*, 141–142.



W Uniwersytecie Hradec Králové miało miejsce kolejne Walne Zgromadzenie PCzTN (22 maja 2015 r.), któremu towarzyszyło seminarium naukowe „Polonica czeskie i Glacensia”. Wśród zaprezentowanych w trakcie obrad kilku aktualnych publikacji poświęconych tym zagadnieniom – takich jak chociażby *Česká polonistická studia: tradice a současnost* (Praha 2014), wówczas trzynomowy *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej* (Opole 2012–2014) czy *Kladsko. Historickogeografický lexikon* (Praha–Kłodzko–Wrocław 2015) – znalazł się również wspomniany wyżej tom pokonferencyjny; jego zawartość i miejsce w dotychczasowym stanie badań przybliżyły obecnym Gracová i Konieczka-Śliwińska we wspólnym wystąpieniu *Obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych*<sup>14</sup>.

Ważnym partnerem PCzTN, a w jego ramach również jednostki ds. podręczników szkolnych, zostało polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne w Republice Czeskiej. Ambasada RP w Pradze od samego początku wspierała ideę oddolnej współpracy polskich i czeskich naukowców, którzy w tym celu założyli własne towarzystwo (na podstawie prawa polskiego). Wystarczy powiedzieć, że Jan Pastwa – Ambasador RP w Pradze w latach 2007–2012 – przyjął u siebie Zarząd nowo powstałego Towarzystwa przy okazji praskiego posiedzenia w Villi Lanna w dniu 25 stycznia 2008 r.<sup>15</sup> Natomiast jego następczyni Grażyna Bernatowicz – Ambasador RP w Pradze w latach 2013–2017 – szeroko otworzyła drzwi kierowanej przez siebie polskiej placówki dyplomatycznej wielu polsko-czeskim inicjatywom w zakresie współpracy naukowej. Chodziło przy tym nie tylko o organizację licznych i liczących się międzynarodowych konferencji, ale również np. spotkań dyskusyjnych, prezentacji publikacji naukowych czy wręczania polskim naukowcom czeskich odznaczeń branżowych lub – w dobrym tego słowa znaczeniu – regionalnych i *vice versa*<sup>16</sup>.

I tak w Pałacu Fürstenbergów, który jest już od 1934 r. siedzibą polskiej placówki dyplomatycznej nad Wełtawą, odbyła się pierwsza konferencja pod auspicjami Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników Szkolnych (19 października 2015 r.). Natomiast następnego dnia członkowie Zarządu, przedstawiciele Zespołu oraz Komitetu Organizacyjnego I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego wzięli udział w spotkaniu roboczym z Jaroslavem Fidrmucem – wiceministrem szkolnictwa,

<sup>14</sup> Baron, Roman Madecki, „Valné shromáždění Polsko-české vědecké společnosti a vědecký seminář Česká polonica a glacensia”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2016): 39–40; *Ziemia Kłodzka* 5 (2015): 11.

<sup>15</sup> Baron, *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI w.)* (Toruń: Adam Marszałek, 2013), 253.

<sup>16</sup> Jaroslav Pánek, „Profesor Henryk Aleksander Gmiterek – laudatio”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2016): 40–42; Jaroslav Pánek i Petr Vorel, „Udělení čestného členství Sdružení historiků ČR profesorovi Krzysztofu Mikulskému”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2017): 45–47; Baron i Madecki, „Czeskie badania nad Polską w kontekście europejskim (Kongres polonoznawczy w Pradze, 11–12 września 2013 roku)”, *Prace Historyczne* 1 (2014): 187–193; Baron i Madecki, „Slavnostní prezentace kolektivních monografií zaměřených na česká bádání o Polsku”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2016): 64–66.

młodzieży i kultury fizycznej Republiki Czeskiej. Tematem przewodnim konferencji był „Obraz okresu »socjalizmu« w czeskich i polskich podręcznikach”. Autorami referatów byli przede wszystkim członkowie Zespołu, aczkolwiek organizatorom udało się zgromadzić znacznie liczniejsze grono specjalistów z obu krajów, co wpłynęło również na żywą dyskusję dotyczącą poszczególnych zagadnień – w tej liczbie również różnic terminologicznych w odniesieniu do takich kluczowych pojęć jak socjalizm czy komunizm. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że zaledwie po roku ukazała się w wydawnictwie Uniwersytetu Ostrawskiego monografia zbiorowa pod redakcją Gracovej i Tomášeka, i to na dodatek zawierająca wszystkie artykuły w obu wersjach językowych: polskiej i czeskiej<sup>17</sup>.

Starannie przygotowana do druku publikacja, a właściwie dwie (czeska i polska) w jednym tomie, składa się ze wstępu czeskich redaktorów, ujęć teoretycznych autorstwa Beneša (socjalizm – idea i rzeczywistość) i Brynkusa („białe plamy”), analiz podstaw programowych i podręczników pióra Konieczki-Śliwińskiej (uwarunkowania obecności badanej problematyki), Gracovej (metody aktywizujące), Marii Stinii (ikonografia), Tomášeka (wspomnienia jako źródło dla czasów tzw. normalizacji), Németh Vítovej (obraz w podręcznikach do literatury dla szkół średnich), Labishovej (obraz w podręcznikach do edukacji obywatelskiej), Machálek (obraz w podręcznikach do wiedzy o społeczeństwie) i Romana Matykowskiego z Siwkiem (ideologia w podręcznikach do geografii czasów komunizmu), sondy Beaty Bednařovej (wiedza młodych Czechów i Polaków na temat życia codziennego w czasach tzw. normalizacji, czyli lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.), oraz materiałów metodycznych, które wzięli na warsztat Kateřina Hoření i Vojtěch Ripka (czeskie doświadczenia z komunizmem w edukacji zagranicznej), Petr Šimíček (portal internetowy Moderní-Dějiny.cz i stowarzyszenie PANT) i Sandra Kocjan (portal edukacyjny dla nauczycieli, uczniów i studentów Moderní-Dějiny.cz), zakończenie, streszczenie w języku czeskim, polskim i angielskim, bibliografię, indeks osobowy oraz notki o autorach<sup>18</sup>.

W połowie 2016 r. ukazała się w wydawnictwie Instytutu Historii Czeskiej Akademii Nauk obszerna, polskojęzyczna monografia zbiorowa *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*; w rozdziale drugim – dotyczącym czesko-polskich kontaktów – znajduje się bardzo istotny z naszego punktu widzenia tekst *Polskie i czeskie badania nad wzajemnym obrazem sąsiada w podręcznikach szkolnych. Polsko-czeskie komisje podręcznikowe*. Współprzewodniczące Zespołu przy PCzTN podjęły w nim cały szereg ważnych kwestii, zaznajamiając czytelnika w syntetyczny sposób ze stanem badań i dziejami ich instytucjonalizacji. Na dotychczasowy dorobek składają się przede wszystkim opracowania takich

<sup>17</sup> *Obraz období „socialismu” v českých a polských učebnicích. Obraz okresu „socjalizmu” w czeskich i polskich podręcznikach*, red. Blažena Gracová i Martin Tomášek (Ostrava: Ostravská univerzita, 2016).

<sup>18</sup> *Ibidem*.



autorów jak Pańko i Suchoński po stronie polskiej, Gracová po stronie czeskiej oraz w ostatnich latach również badaczy z obu krajów skupionych na wspólnych projektach konferencyjnych i publikacyjnych<sup>19</sup>.

Kolejne – szóste z rzędu – posiedzenie Zespołu miało miejsce w Poznaniu na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza (28–29 kwietnia 2016 r.); było poświęcone przede wszystkim przygotowaniu obrad sekcji podręcznikowej w ramach planowanej przez PCzTN oraz Uniwersytet Wrocławski centralnej części I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego. Poznańskiemu posiedzeniu towarzyszyła debata na temat obrazu sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach historii. Roli moderatorów podjęli się Mariusz Menz i Anna Piesiak, natomiast dyskutantów znani poznańscy historycy Dobosz, Tomasz Jasiński, Waldemar Łazuga, Damian Szymczak i Marzena Matla, dydaktycy historii Izabela Skórzyńska i Justyna Budzińska, psycholog i pedagog Justyna Strykowska oraz Konsul Honorowy Republiki Czeskiej w Poznaniu Renata Mataczyńska<sup>20</sup>.

Jedną z planowanych ośmiu (a w rzeczywistości z siedmiu) sekcji wrocławskich obrad I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego (24–26 października 2016 r.) była wzmiankowana już sekcja podręcznikowa: „Przełomowe wydarzenia historyczne we współczesnych polskich i czeskich podręcznikach szkolnych”. Gestorami zostały naturalną kolejną rzeczy Konieczka-Śliwińska i Gracová oraz za Uniwersytet-Gospodarza (również nieprzypadkowo) Pańko. Wygłoszono dwa referaty wprowadzające na temat stanu badań w odniesieniu do Mieszka I i Karola IV. W debacie, którą poprowadził Viliam Kratochvíl (Bratysława) uczestniczyli Beneš (Praga), Bogumiła Burda (Zielona Góra), Maciej Fic (Katowice), Pańko, Barbara Technańska, Karol Sanojca, Przemysław Wiszewski i Joanna Wojdon (wszyscy z Wrocławia). Zaprezentowano ponadto czesko-polską monografię zbiorową na temat obrazu socjalizmu w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych. Wreszcie ustalono również harmonogram prac Zespołu na kolejne lata<sup>21</sup>.

W roku 2017 kontynuowano prace międzynarodowego Zespołu. Po Poznaniu – i zupełnie szczególnym posiedzeniu we Wrocławiu – powrócono niejako do Ostrawy. Tym razem jednak nie na Uniwersytet Ostrawski, bowiem miejscem obrad był Konsulat Generalny RP, a następnie Centrum PANT, realizujące różne projekty edukacyjne dotyczące historii najnowszej. Jak dotąd ostatnie (dziewiąte w kolejności) posiedzenie odbyło się w Krakowie i zostało połączone z konferencją „Rok 1918 w polskiej i czeskiej narracji historycznej i literackiej. Mitologia

<sup>19</sup> Konieczka-Śliwińska, Gracová, „Polskie i czeskie badania”, 125–142.

<sup>20</sup> Konieczka-Śliwińska, *Działalność polsko-czeskiego Zespołu ds. Podręczników Szkolnych w latach 2014–2017*, 5–6 (maszynopis otrzymany od Autorki).

<sup>21</sup> <http://old.uni.wroc.pl/kongres-czechoznawstwa/i-kongres-czechoznawstwa-polskiego/program>, dostęp: 26 IV 2018; Konieczka-Śliwińska, *Działalność polsko-czeskiego Zespołu ds. Podręczników Szkolnych w latach 2014–2017*, 6–7; Baron, „Wydarzenie w kontekście polsko-czeskich kontaktów naukowych (I Kongres Czechoznawstwa Polskiego – Od Szczecina do Cieszyna, jesień 2016 r.)”, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (2017), 137–143.

i symbolika a prawda historyczna” (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, 20–21 kwietnia 2018 r.)<sup>22</sup>. Natomiast jesienią 2018 r. – w związku z setną rocznicą odzyskania niepodległości przez Polskę i Czechy (Czechosłowację) – odbyła się następna międzynarodowa konferencja w Pradze (w Ambasadzie RP). Planowana jest kolejna sekcja podręcznikowa – tym razem w ramach I Kongresu Polonoznawstwa Czeskiego (15–16 października 2019, Narodowe Muzeum Pedagogiczne i Biblioteka im. Jana Amosa Komeńskiego w Pradze).

Zatem w stosunku do krótkiego okresu działalności (obecnie mija dopiero szósty rok) Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych przy Polsko-Czeskim Towarzystwie Naukowym może się już pochwalić niemałymi osiągnięciami. Od chwili założenia działa prężnie po obu stronach granicy pod kierownictwem Gracovej z Uniwersytetu Ostrawskiego i Konieczki-Śliwińskiej z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, którym udało się skupić wokół siebie grono doświadczonych naukowców z kilku polskich i czeskich ośrodków badawczych. Zespół cieszy się uznaniem odpowiednich jednostek uniwersyteckich, przedstawicielstw dyplomatycznych (zwłaszcza polskich w Republice Czeskiej) oraz ministerstw. Zorganizował posiedzenia robocze, konferencje naukowe, prezentacje wspólnej monografii zbiorowej (*Obraz okresu socjalizmu w czeskich i polskich podręcznikach*) oraz seminarium w ramach I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego.

Jeżeli członkom Zespołu nie zabraknie energii i determinacji, niezbędnych środków finansowych oraz wsparcia instytucjonalnego, to już w najbliższych latach możemy się spodziewać kolejnych wymiernych rezultatów, służących zarówno poznaniu naukowemu, jak też polskim i czeskim nauczycielom oraz uczniom.

Roman Baron

### Polish-Czech Group for Textbooks of Polish-Czech Scientific Society

#### Summary

This article is devoted to the problem of cooperation between Polish and Czech didacticists of history and historians by the example of Polish-Czech Group for Textbooks, which was established in 2013 by the Polish-Czech Scientific Society. Chairmans are Danuta Konieczka-Śliwińska from Adam Mickiewicz University in Poznań (Polish side) and Blažena Gracová from University of Ostrava (Czech side).

---

<sup>22</sup> <http://www.up.krakow.pl/universytet/kalendarz-wydarzen/43-konferencja-naukowa-rok-1918-w-polskiej-i-czeskiej-narracji-historycznej-i-literackiej-mitologia-i-symbolika-a-prawda-historyczna>, dostęp: 26 IV 2018.